

Asia: VN/30248/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vankeuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit esityksestä

Pulmana on se, että vuonna 2006 voimaan tullutta vankeuslakia on muutettu toistuvasti. Osittaismuutoksissa on riskinä kokonaiskuvan hämärtyminen. Toimintaympäristö on muuttunut vuoden 2006 jälkeen, koska nyt on suurin ongelma vankiloiden yliasutus, joka ei ollut ajankohtainen vuonna 2006. Myös ulkomaalaisten vankien, järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien vankien ja nuorten vankien määrän lisääntyminen pakottaa tarkastelemaan erityisesti vankiloiden turvallisuutta uudelleen. Esitys on lähtökohtaisesti hyvin tasapainossa turvallisuuden vaatimusten ja vankien oikeusturvan suhteen.

Yleiset kommentit esityksen tavoitteista

Tavoitteet ovat hyväksyttäviä. Poikkeusoloja koskeva sääntely on tarpeen, on syytä varautua niihin ennakkolta. Toimivaltuuksien täsmentämiseen on myös tarvetta, samoin niihin perusteisiin, joilla vankien oikeuksia voidaan rajoittaa. Erityisen tarpeellista on tehostetun valvonnan osastoja koskeva sääntely. Tavoitteisiin ei ole tarvetta kohdistaa kritiikkiä. Rikoksettoman elämäntapaan pyrkimiseen kannustaminen ja siihen tukeminen on yhtä ajankohtainen kuin vankeuslakia säädettäessä. Sen sijaan keinoista olen osin eri mieltä, erityisesti rangaistuksen täytäntöönpanon ja lastensuojelun suhteesta (siitä lähemmin jäljempänä).

Toiminta vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa / vankiloiden toiminta

Näihin esityksen kohtiin ei ole erityistä lausuttavaa. Ehdotettu sääntely on riittävän tarkkarajaista. Toivottavaa on, ettei näitä säännöksiä tarvitsisi koskaan soveltaa.

Toiminta vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa / yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano

Tältäkin osin ehdotettu sääntely on hyvin perusteltu ja sääntely tarkkarajaista.

Vankiloita koskeva sääntely, esim. vankilan alueen määrittely

Esitys täsmentää termistöä. Vankilan alueen määrittely täsmentyy oikeusministeriön asetuksella vankeuslain valtuutussäännöksen perusteella. Esimerkiksi vankiloiden nimikkeet täsmentyvät, mikä

on tekninen muutos. Esitetty sääntely on lähinnä täsmentävää laatua, ilman suuria asiallisia muutoksia nykytilanteeseen.

Vankilan osastoja koskeva sääntely / tehostetun valvonnan osastot

Tehostetun valvonnan osastojen sääntely lain tasolla on tarpeen vaatima. Esitimme sitä esitysluonnoksessa viitatussa selvityksessä (Rikander, Rikander&Tolvanen 2024). Esitetty sääntely täsmentää tehostetun valvonnan osastojen määritelmää ja niille sijoitettujen vankien oikeusasemaa. Sääntely vastaa pitkälti jo ilman lain nimenomaista tukea noudatettua käytäntöä. On aivan välttämätöntä saattaa sääntely lain tasolle.

Vankilan osastoja koskeva sääntely / sopimusosastot

Esitys täsmentää sääntelyä. Kysymys ei ole suuresta muutoksesta.

Lakia alemmat säädökset ja määräykset

Näihin ei ole huomautettavaa. On hyvä, että vankiloiden järjestyssääntöihin otettavista seikoista säädetään lain tasolla siten kuin esitysluonnoksesta ilmenee. Laintasoisia säännöksiä on tarkoituksenmukaista täsmentää lakia alemman tasoisella sääntelyllä. Voimankäyttöoikeuksista on syytä säätää lähemmin asetuksella, samoin poistumislupiin ja tapaamisten valvontaan liittyvistä lähinnä teknisluonteisista seikoista. En ole havainnut esitettyyn sääntelyyn liittyvän ongelmia. Erityisesti voimankäyttöön liittyvän sääntelyn täsmentäminen parantaa sekä vankiloiden turvallisuutta että parantaa edellytyksiä arvioida jälkikäteen oikeudellisesti voimankäyttöön liittyviä ongelmatilanteita.

Rikosseuraamuslaitoksen valvontatoimivaltuudet

Esitys täsmentää toimivaltuuksia. Erityisesti voimankäyttöön ja turvaamistoimiin liittyvät täsmennykset ovat perusteltuja. Niissä on saavutettu hyvä tasapaino turvallisuuden ja oikeusturvan välillä. Eri tarkastusmuotojen (henkilönkatsastus/eristämistarkkailu) välistä sääntelyä täsmennettäisiin. Esitetyt täsmennykset eivät anna aiheutta kriittisiin kommentteihin. Puhelujen kuunteluun liittyvät muutosesitykset ovat perusteltuja ja täsmentävät, osin myös laajentavat, voimassa olevaa sääntelyä. Toimivaltarajat Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin välillä vaikuttavat esitysluonnoksen perusteella selkeiltä. Vankilan tehtävänä on huolehtia täytäntöönpanon turvallisuudesta, rikosten selvittäminen on poliisin tehtävä.

Rahan ja muiden maksuvälineiden käyttö vankilassa

Esitetty sääntely täsmentää maksuvälineiden käytön normistoa. Esitys parantaa vankien oikeusturvaa ja on esitetty sääntely on täsmällistä.

Vankilasta vapautuvan vangin kuljettaminen tahdosta riippumattomaan hoitoon

Esitys on perusteltu. Virka-avulle voi olla tarvetta ja siitä on säädettävä laintasoisesti. Esityksessä on määritelty täsmällisesti tilanteet, joissa virka-apu tulisi kysymykseen.

Vangeille myönnettävät poistumisluvat

Poistumislupien myöntämisessä ja poistumisluvan ehtojen rikkomisen sanktioinnissa on ollut epäyhtenäisyyttä. Aihepiiristä on tehty useita selvityksiä ja opinnäytteitä. Kaikissa niissä on havaittu

ongelmia, jotka saattavat johtua osaksi myös sääntelyn epätarkkuudesta. Esitetty sääntely sovittaa hyvin yhteen turvallisuuteen liittyvät vaatimukset ja vankien oikeusturvan.

Hoitoon pääsystä ajankohdasta ilmoittaminen

Esitys on perusteltu täytäntöönpanon turvallisuuden näkökulmasta. Esitetty sääntely ei loukkaa vangin oikeusturvaa eikä oikeutta päästä hoitoon rajoiteta.

Sijoittaminen vankilan ulkopuoliseen laitokseen / aikuiset vangit

Esitys on perusteltu. Päihdehoitoa pystytään antamaan pääsääntöisesti paremmin vankilan ulkopuolisissa laitoksissa.

Sijoittaminen vankilan ulkopuoliseen laitokseen / alle 18-vuotiaat vangit

Esitettyyn sääntelyyn liittyy ongelmia. Ensinnäkin nyt hämärtyisi rankaisemisen ja lastensuojelun raja. Rankaisemisen tarkoitus on rangaista, lastensuojelun tarkoitus on suojella lasta. Vangin sijoittaminen lastensuojelulaitokseen voi olla riski lastensuojelulaitokseen muulla kuin rikosperusteella sijoitetuille. Heidän turvallisuuteensa liittyvät riskit on esitysluonnoksessa lähes sivuutettu, yhden virkkeen maininnalla. Lastensuojelulaitoksesta poistumista ei voida estää. Toki mahdollisuus sähköiseen valvontaan hieman vähentäisi karkaamisriskiä, samoin karkaamisesta seuraava sijoittaminen takaisin suljettuun laitokseen. Lastensuojelulakiin kaavailut mahdollisuudet tehostaa lastensuojelulaitoksesta poistuneen nuoren etsimistä ja kiinniottamista parantaisivat oikeustilaa tältä osin. Oikeampi suunta olisi luoda nuorille vangeille soveltuvia avovankilaosastoja. Tiedostan hyvin sen, että lastensuojelulaitokseen sijoitettaisiin avolaitokseen sijoittamisen kriteerit täyttäviä nuoria vankeja. En kuitenkaan pidä lastensuojelulaitosta oikeana paikkana suorittaa vankeusrangaistusta. Yhtenä vaihtoehtona on perustaa lastensuojelulaitoksia, joihin sijoitettaisiin vain vankeusrangaistusta suorittavia vankeja. Tässäkin mallissa ulkoistettaisiin kuitenkin liiaksi rangaistusten täytäntöönpanoa lastensuojeluun. Poistaisin esityksestä kokonaan mahdollisuuden nuoren sijoittamisesta lastensuojelulaitokseen. Esityksessä annetaan lastensuojelulaitoksista varsin idyllinen kuva. Todellisuus voi olla toinen. Rangaistusten täytäntöönpano on pidettävä Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä sekoittamatta siihen lastensuojelua. Nuori henkilö tuomitaan ehdottomaan vankeuteen vain vakavista rikoksista. Kyseessä on jo lähtökohtaisesti varsin valikoitunut joukko, johon on saatettu kohdistaa monen tasoisia lastensuojelutoimenpiteitä ilman tulosta rikoskierteen katkaisusta. On aivan vastuutonta ajatella, että lastensuojelu voisi auttaa näitä nuoria siinä vaiheessa, kun nuoret vakavan rikoksen tehtyään suorittavat ehdotonta vankeusrangaistusta. Lopuksi on syytä todeta, että esitetty sääntely koskisi hyvin pientä vankijoukkoa.

Muut mahdolliset huomiot esitysluonnoksesta

Esitysluonnoksen mukaiset säädösmuutokset eivät ole erityisen radikaaleja. Ne on varsin hyvin sovitettavissa vankeuslain alkuperäisiin tavoitteisiin. Ainoa painava kritiikkini kohdistuu mahdollisuuteen sijoittaa nuori vanki lastensuojelulaitokseen. Perustuslaillisia ongelmia en ole esityksessä havainnut.

Tolvanen Matti
Itä-Suomen yliopisto